

Қазақстан Республикасының
Президенті

ЖАРЛЫҚ

Президент
Республики Казахстан

У К А З

Қазақстан Республикасының
Президенті мен Үкіметі актілерінің
жинағында жариялануға тиіс

**Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу
тұжырымдамасын бекіту туралы**

«Мемлекет басшысының 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2012 жылғы 18 желтоқсандағы № 449 Жарлығына сәйкес **ҚАУЛЫ ЕТЕМІН:**

1. Қоса беріліп отырған Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасы бекітілсін.

2. Осы Жарлықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Президентінің Әкімшілігіне жүктелсін.

3. Осы Жарлық қол қойылған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасының
Президенті**

Н.Назарбаев

Астана, Ақорда, 2013 жылғы **3 қыркүйек**

№ 634

Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ

Мазмұны

Кіріспе

1. Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу және мемлекеттік қаржылық бақылауды дамыту пайымы.
2. Мемлекеттік аудитті енгізудің және мемлекеттік қаржылық бақылауды дамытудың негізгі қағидаттары мен жалпы тәсілдері.
3. Тұжырымдаманы іске асыру көзделетін нормативтік құқықтық актілердің тізбесі.

Кіріспе

Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасы (бұдан әрі – Тұжырымдама) Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты 2012 жылғы 14 желтоқсандағы Қазақстан халқына Жолдауына сәйкес әзірленді, онда: «Бізге ең озық әлемдік тәжірибе негізінде мемлекеттік аудиттің кешенді жүйесін құру қажет» деп аталып өткен.

Қазақстандық қоғамды дамыту және мемлекеттік аппарат алдында туындайтын жаңа тұрпаттағы міндеттемелер мемлекеттік басқарудың күшті жүйесінің жұмыс істеуін талап етеді.

Осы мәселелерді шешуде мемлекеттік қаржылық бақылаудың мемлекеттік басқарудың ажырамас бөлігі ретінде рөлі арта түседі. Алайда елде қолданылып отырған мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі бюджет қаражатын тиімсіз пайдалану жағдайлары мен қаржылық бұзушылықтарды анықтауға ғана бағытталған және «біржақты» болып табылады. Бұл ретте басқарудың қазіргі жүйесіне баға беретін және оны бұдан әрі тиімді дамыту бойынша бағыттарын айқындайтын осындай институтты енгізу қажет.

Халықаралық практикада мұндай рөлді мемлекеттік аудит атқарады.

Тұтас алғанда, мемлекеттік аудит Қазақстан үшін тек қаржы мәселелерін ғана емес, сонымен қатар анықталған кемшіліктер мен тәуекелдерді басқару

бойынша ұсыныстар негізінде пәрменді ұсынымдарды берумен бірге, олардың қызметінің барлық бағыттарын қамтитын аудит объектілері қызметінің тиімділігінің тұтас және тәуелсіз бағалауы ретінде көрінеді.

Осы Тұжырымдама мемлекеттік қаржылық бақылауды кезең-кезеңімен реформалауды және мемлекеттік аудитті, одан әрі оның функционалдық бағыттарын кеңейте отырып енгізу пайымы мен негізгі тәсілдерін анықтайды. Бұл ретте мемлекеттік қаржылық бақылау функциялары аудиттелетін объектінің қызметінде салдарларын жою мен жауапкершілікке тартуды талап ететін заңнама бұзушылықтары анықталған кезде іске асырылатын болады.

1. Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу және мемлекеттік қаржылық бақылауды дамыту пайымы

Ағымдағы ахуалды талдау

Қазақстанда тәуелсіздік алған сәттен бастап бұзушылықтарды анықтауға және ықпал ету шараларын қабылдауға бағытталған мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі қалыптасты.

2004 жылы қабылданған Қазақстан Республикасы Бюджет кодексінде алғаш рет кешенді, тақырыптық және қарсы бақылауды бөлу арқылы қаржылық бақылауды ұйымдастыру негіздері анықталды.

Сәйкестікке бақылау және қаржылық есептілікке бақылаумен бірге тиімділікті, нәтижелілікті, мақсаттылық пен негізділікті бақылау жүргізіле бастады.

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің (бұдан әрі – Есеп комитеті), мәслихаттардың тексеру комиссияларының, ішкі бақылау бойынша орталық және жергілікті уәкілетті органдардың өкілеттіктері заңнамалық деңгейде анықталды.

Алғаш рет орталық мемлекеттік органдарда мемлекеттік органның басқа құрылымдық бөлімшелерінен ұйымдастырушылық және функционалды жағынан тәуелсіз, ішкі бақылау қызметтері құрылды.

2008 жылы мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі жетілдірілді, ішкі бақылау бойынша жергілікті уәкілетті органдар таратылды және Астана, Алматы қалаларының және облыс әкімдіктерінің жанынан ішкі бақылау қызметтері құрылды.

Мемлекеттік қаржылық бақылау объектілерінде анықталған бұзушылықтардың сыныптауышы бекітілді.

Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдары жанында сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау саласында құқық қолдану практикасын, сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарын сақтау мәселелерін қарастыратын үйлестіру кеңестері жұмыс істей бастады.

Алайда мемлекеттік қаржылық бақылаудың қолданыстағы жүйесі бюджет қаражатын тиімсіз пайдалануды және бұзушылықтарды кейіннен анықтауға ғана бағытталған, бұл мемлекеттік басқару тиімділігін арттыру талаптарына сай келмейді.

Қазіргі кезде мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының бір жағынан артық тарамдалған, ал екінші жағынан жеткілікті жұмылдырылмаған жүйесі қалыптасқан.

Мемлекеттік органдар қызметінің барлық салалары мен бағыттарын қамтитын, қызмет тиімділігін кешенді бағалау қалыптаспаған. Тұтас алғанда, бұл мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының бюджеттік бағдарлама әкімшілерінің қызметін ұйымдастыруды жетілдіру жөніндегі ұсынымдарды уақтылы және сапалы ұсыну, бұзушылықтарды анықтау және алдын алу, қаржыны басқару саласында мемлекеттің бақылау қызметінің жаңа бағыттарын жедел енгізу мүмкіндігінен байқалады.

Мемлекеттің бақылау қызметінде тұтастық пен жүйелілік жоқ, оның салдарынан экономикалық жүйенің жеке элементтері бірнеше рет бақылауға алынады, басқалары бақылаудан тыс қалады. Атап айтқанда, көптеген қаржы институттарын: акционерлік қоғамдарды, ірі компанияларды және басқаларын бақылау жеткілікті жүзеге асырылмайды. Мемлекеттік қаржылық бақылаудың сыртқы органдарының бақылау іс-шаралары алдыңғы кезеңдерді ескере отырып 2011 жылы мемлекеттік бюджеттің 40,7%-ын, 2012 жылы тиісінше – 41,4%-ын қамтыды.

Мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының есептерінде бұзушылықтар туралы, бюджет қаражатын мақсатсыз және тиімсіз пайдалану туралы ақпаратты ашуға басты назар аударылады, бұзушылықтардың сипаты және бюджет қаражатын тиімсіз пайдалану себептері туралы ақпарат қамтылмайды.

Мемлекет қаражаты мен активтерін басқару қызметін тиімді ұйымдастыру және қаржылық тәртіп деңгейін жақсарту белгілері жоқ. Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі Қаржылық бақылау комитетінің (бұдан әрі – ҚБК) мәліметі бойынша мемлекеттік бюджет бойынша анықталған бұзушылықтар сомасы 2010 жылы – 230 млрд. теңге, 2011 жылы – 208 миллиард теңге, ал 2012 жылы – 333 млрд. теңгені құрады.

Мемлекеттік қаржылық бақылаудың бірыңғай әдіснамасының, оны жоспарлаудың болмауы, мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының еңбек және өзге ресурстарды ұтымсыз пайдалануы қолданыстағы жүйенің тиімді жұмыс істеуіне септігін тигізбейді.

Мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өзара әрекет етуінің қолданыстағы тетігі де тиімсіз болып отыр.

Сыртқы және ішкі бақылауды жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың функциялары мен өкілеттіктерінің аражігі заңнамада ажыратылмаған, бұл олардың қызметінің қайталану элементтерінің күшеюіне әкеледі және мемлекеттік қаржылық бақылаудың бүкіл жүйесінің тиімділігін азайтады. ҚБК-

нің негізгі қызметі Есеп комитеті жұмысының бағыттарын 77%-ға, тексеру комиссиясының жұмысының бағыттарын 87,5%-ға қамтиды.

ҚБК жүргізетін барлық бақылау шараларының үштен бір бөлігі құқық қорғау органдарының сұратулары мен қаулылары бойынша жүзеге асырылатын тексерулерге тиесілі. Нәтижесінде бір объектіні мемлекеттік қаржылық бақылаудың барлық органдары тексеруге алады, ал кейбіреулері - тексерілмейді.

Ішкі бақылау және аудит қызметтерінің әлеуеті жеткілікті түрде ұғынылмайды және пайдаланылмайды. Ішкі аудит қызметтері мемлекеттік органдардың барлығында бірдей құрылмаған, ал құрылғандары дербес қызмет түрінде де, сол сияқты бір құрылымдық бөлімшенің құрамында да, ал жекелеген жағдайларда – ішкі бақылау мен аудиттің бірыңғай қызметі нысанында да жұмыс істеп жатыр. Бұл ретте олардың қызметі жеткілікті түрде үйлестірілмейді.

Мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесіндегі білікті кадрлардың тапшылығы және кадрларды даярлаудың теориялық және практикалық кәсіби дайындығының төмен деңгейі байқалады, бұл қоғамдық сектордың қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына көшуі кезеңінде күшейе түседі.

Мемлекеттік қаржылық бақылау саласында аудиторларды сертификаттау жүйесі жоқ, бұл олардың жұмысының сапасын төмендетеді.

Қаржылық бұзушылықтар мен жүргізілген бақылау шараларының нәтижелері бойынша бірыңғай ақпараттық база енгізілмеген.

Тәуекелдерді басқару жүйелерінің (бұдан әрі – ТБЖ) қызмет етуі бойынша бірыңғай тәсілдер жоқ.

Мемлекеттік аудитті толыққанды енгізу мемлекеттік қаражатты бақылауды жетілдірудегі маңызды бағыттардың бірі, сондай-ақ алға қойылған стратегиялық мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізудің неғұрлым пәрменді құралдарының бірі болуы мүмкін.

Тұжырымдаманың мақсаттары, міндеттері, іске асыру кезеңдері және іске асырудан күтілетін нәтижелер

Тұжырымдаманың мақсаты мемлекеттік аудитті енгізудің негізгі бағыттары мен тұжырымдамалық тәсілдерін айқындау және мемлекеттік қаржылық бақылаудың қолданыстағы жүйесін одан әрі дамыту болып табылады.

Мемлекеттік аудиттің мақсаты мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерінің экономиканы немесе оның жекелеген салаларын дамытудағы қызметін бағалау, тексеру негізінде мемлекеттің

қаражатын, мемлекет пен квазимемлекеттік сектордың активтерін басқару және пайдалану тиімділігін арттыру болып табылады. Бұл ретте мемлекеттік қаржылық бақылау аудит объектілерінің жасаған бұзушылықтарын жоюға және ден қою шараларын қолдануға бағытталады.

Мемлекеттік аудит, оның ішінде қаржылық бақылау жүйесі Қазақстан Республикасының Президентін, Парламентін, Үкіметін және жұртшылықты бөлінген бюджет қаражаты мен мемлекет активтерінің заңдылық, үнемділік және нәтижелілік қағидаттарына сәйкес пайдаланылатыны, сондай-ақ мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігі туралы объективті және сенімді ақпаратпен қамтамасыз етуі қажет.

Аталған мақсаттарға қол жеткізу үшін мынадай міндеттерді шешу көзделеді:

- 1) мемлекеттік аудиттің түрлерін, субъектілері мен объектілерін регламенттейтін заңнамалық база қалыптастыру;
- 2) мемлекеттік аудитті жүргізу мен мемлекеттік қаржылық бақылаудың нормативтік құқықтық базасын дамытудың халықаралық стандарттарға сәйкес келетін әдіснамалық негіздерін дайындау;
- 3) мемлекет қаражаты мен активтерінің тиімді пайдаланылуын бақылайтын мемлекеттік басқару құралы ретінде мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесін жетілдіру және мемлекеттік аудитті енгізу;
- 4) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өкілеттіктерінің аражігін дәл ажыратуды және тиімді өзара әрекет етуін ескере отырып, олардың теңгерімді құрылымын қалыптастыру;
- 5) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының қызметкерлерін халықаралық талаптарға сай даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыру жүйесін құру;
- 6) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың ықпалдасқан ақпараттық жүйесін құру;
- 7) мемлекеттік аудиторларды сертификаттау жүйесін енгізу.

Іске асыру кезеңдері

Мемлекеттік аудитті енгізу және мемлекеттік қаржылық бақылауды дамыту кезең-кезеңімен жүзеге асырылатын болады.

Бірінші кезең (2013-2014 жылдар) – мемлекеттік аудиттің, Лима декларациясының басқарушы қағидаттарына және мемлекеттік аудиттің халықаралық стандарттарына (Ішкі аудиторлар институтының ішкі аудит стандарттарына, Халықаралық бухгалтерлер федерациясының халықаралық аудит стандарттарына, Жоғарғы қаржылық бақылау органдарының Халықаралық ұйымының халықаралық стандарттарына) сәйкес заңнамалық

және әдіснамалық базасын құру, сондай-ақ қолданыстағы мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің заңнамалық және әдіснамалық базасын жетілдіру.

Бұл кезеңде:

1) мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау ұғымдарын, олардың қағидаттарын, типтерін, түрлерін, субъектілерін, объектілерін, функцияларын, тетіктері мен құралдарын анықтай отырып, «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасын әзірлеу;

2) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өкілеттіктерін айқындау;

3) халықаралық стандарттар талаптарын ескере отырып, сыртқы және ішкі мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарын әзірлеу және бекіту;

4) сыртқы мемлекеттік аудиторлар үшін біліктілік талаптарын әзірлеу;

5) ішкі аудит қызметтері (бұдан әрі – ІАҚ) туралы үлгілік ережелер, ішкі мемлекеттік аудиторларға қойылатын біліктілік талаптарын, мемлекеттік аудитті жүргізу бойынша қағидалар, нұсқаулар әзірлеу;

6) бірыңғай қағидаттар мен тәсілдер негізінде ТБЖ әзірлеу;

7) кейіннен мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының функцияларын, олардың қызметіне ТБЖ негізінде баса назар аудару және талдамалық құрамдасын күшейте отырып, қайта қарау;

8) мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өзара әрекет ету тәртібін регламенттеу;

9) кадрларды даярлау, қайта даярлау, біліктілігін арттырудың тиімді жүйесін құру;

10) мемлекеттік аудитті және мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізген кезде басқару процестерін оңтайландыру үшін Есеп комитетінің мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау бойынша бірыңғай деректер базасының ақпараттық жүйесін әзірлеуі;

11) Есеп комитеті тарапынан тексеру комиссияларын әдіснамалық үйлестіруді күшейту жоспарланған.

Екінші кезең (2015-2017 жылдар) – мемлекеттік аудит жүйесінің қалыптасуы.

Бұл кезеңде:

1) Қазақстан Республикасы Үкіметі уәкілеттік берген ішкі мемлекеттік аудит жөніндегі орган (бұдан әрі – ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган) құру;

2) сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдарына сыртқы мемлекеттік аудит органдары функцияларын беру;

3) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының бірыңғай ақпараттық жүйесін «электрондық үкімет» жүйесімен және басқа да мемлекеттік органдардың ақпараттық базаларымен ықпалдастыру;

4) орталық мемлекеттік органдарда және Астана, Алматы қалалары мен облыс әкімдерінің аппараттарында ІАҚ құру;

5) мемлекеттік аудиторларды сертификаттау жүйесін енгізу жоспарлануда.

2018 жылдан бастап мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың барлық органдары мемлекеттік аудит стандарттарына сәйкес қызмет атқаратын болады. Мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау мемлекет пен қоғамның толыққанды және пәрменді институтына айналуға тиіс.

Тұжырымдаманы іске асырудан күтілетін нәтижелер:

1) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың тұтас жүйесін құруға;

2) мемлекеттік органдардың алдына қойған міндеттеріне қол жеткізуде қызметінің тиімділігін арттыруға;

3) бюджет қаражатын пайдалануда және мемлекеттік активтерді басқаруда ашықтықты арттыруға;

4) қаржылық бұзушылықтардың уақтылы әрі жедел алдын алуға және сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін факторларды жоюға;

5) көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл жасауға;

6) Қазақстан Республикасының Президентіне, Парламентіне және Үкіметіне, жұртшылыққа шоғырландырылған бюджеттің атқарылуын, мемлекеттік мүліктің және квазимемлекеттік сектор активтерін басқаруды кешенді және объективті бағалауды ұсынуға ықпал ететін болады.

Әлемдік тәжірибеге шолу

Мемлекеттік басқаруды реформалау көптеген елдерде мемлекеттік қаржылық бақылаудың мемлекеттік аудит етіп қайта құрылуына алып келді.

Мемлекеттік аудиттің ең алдымен, мемлекеттік қаржылық бақылаудан өзгешелігі: басты назар сәйкестік аудитінен – мемлекеттік қаржы ресурстары мен мемлекеттік мүлікті пайдаланудың тиімділігі аудитіне қарай бет бұрады.

Тиімділік аудитінің бақылаудың жаңа түрі ретінде пайда болуы алғашқы рет ИНТОСАИ Конгресі (жоғарғы қаржылық бақылау органдарының халықаралық ұйымы) 1977 жылы қабылдаған Бақылаудың басқарушы қағидаттарының Лима декларациясында тіркелген.

ИНТОСАИ аудитінің стандарттарына сәйкес мемлекеттік аудитке «сәйкестік аудиті» және «тиімділік аудиті» сияқты ұғымдар енеді.

Сәйкестік аудиті дәстүрлі қаржы аудитін, сондай-ақ ішкі бақылау жүйелерінің аудитін қамтиды.

Тиімділік аудиті – мемлекеттік және квазимемлекеттік сектордың материалдық және қаржы ресурстарын пайдалану жөніндегі қызметін тәуелсіз бағалау жүйесі.

Мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың сыртқы және ішкі құрылымын құқықтық реттеу саласындағы жақсы мысал - **Францияның**

тәжірибесі болып табылады, бұл унитарлы президенттік-парламенттік республика құрылымы мен нормативтік құқығы жағынан ұқсас ел.

Францияда сыртқы аудит ерекшеліктері 1807 жылы пайда болған Францияның шоттар сотының шектеусіз бақылау өкілеттіктері болып табылады, оның тәуелсіздігіне ел Конституциясында кепілдік берілген. Францияның шоттар сотының құрылымы дербес қалыптасады, қызметшілерінің саны шектелмеген, оның ұйымдық және қаржылық тәуелсіздігі қамтамасыз етілген.

Францияның шоттар соты жыл сайын Үкіметтің бюджетті атқаруы бойынша есебіне қорытынды дайындайды, сәйкестікке және тиімділік аудитіне жүргізілген бақылауды ескере отырып Парламентке ұсынады. Қорытындыны дайындау үшін өңірлік шоттар сотымен және ішкі мемлекеттік аудит органдарымен өзара іс-қимыл жасайды.

2011 жылдан бастап өңірлік шоттар соттарының Францияның шоттар сотымен өзара әрекет ету міндеті заңнамалық түрде регламенттелген. Бас тартқан жағдайда Францияның шоттар соты өз функцияларын Францияның барлық аумағында шектеусіз дербес жүзеге асыруға құқылы.

Францияның ішкі мемлекеттік бақылау (аудит) жүйесі мынаны қамтиды:

1) қаржы, денсаулық сақтау мәселелері және әлеуметтік мәселелер, күш блогын әкімшілендіру бойынша үш бас инспекция;

2) Қаржы, экономика және өнеркәсіп министрлігі құрылымында Бюджет департаменті жанындағы Аудит бойынша ұлттық миссия (орган);

3) әрбір министрлікте және агенттікте (бюджеттік ұйымда) Ішкі аудит қызметтері;

4) МАСИ (аудит және бақылау бойынша миссия).

Франция аумағында барлық қаржы қызметтерінің аудитін Қаржы, экономика және өнеркәсіп министрлігі жанындағы 1797 жылы құрылған қаржы бойынша Бас инспекция жүзеге асырады.

Аудит бойынша ұлттық миссияның функционалды бағыттары барлық министрліктердің қаржы аудиті (80%) және тиімділік аудиті (20%) болып табылады.

Ұлттық миссия ТБЖ негізінде барлық министрліктер үшін ұлттық аудиттің бірыңғай жоспарын қалыптастыруды, ішкі аудиторлардың Аудит бойынша ұлттық миссия стандарттарына сәйкестігіне бақылауды жүзеге асырады.

Ішкі аудит қызметінің негізгі міндеттері өзі құрылған құрылымның кәсіби қызметінің саласында аудит (бақылау), сәйкестікке негізделген аудит және өз құрылымы ішінде тиімділік аудиті болып табылады.

Ішкі аудит қызметі барлық мемлекеттік органдарда және министрліктер департаменттерінің ішінде, оның ішінде жергілікті өзін-өзі басқару органдарында құрылған.

Қаржы, экономика және өнеркәсіп министрлігінің МАСИ (басқа министрліктерде ұқсас құрылымдар бар) – тұрақты қызмет ететін

консультативтік-кеңесші орган. Оның функционалды бағыттары министрліктің барлық қызметінің рәсімдері бойынша толық есепті ұсыну қабілеттігін бағалау; тәуекелдерді қалыптастыру және басқару; тәуекелді азайту үшін іс-қимылдар жоспарын жасау; әдіснаманы анықтау және оны департаменттердің орындауын бақылау; құзыреті шегінде департаменттерге нәтижелерді қорыту сәйкестігіне бақылау жүргізуге тапсырмалар беру.

Канадада федералдық бюджеттің жұмсалыу тиімділігін халық тарапынан бақылауды Парламент мүшелері жүзеге асырады.

Үкімет жыл сайын Қауымдар палатасына (Қаржылық бақылау комитеті) бюджет жобасын және алдыңғы жылғы оның атқарылуы туралы есепті ұсынады.

Канадада аудит субъектісіне байланысты мемлекеттік аудиттің екі түрі жүзеге асырылады: сыртқы аудит және ішкі аудит.

Сыртқы мемлекеттік аудитті Канаданың Бас аудитор кеңсесі, алдын ала және ағымдағы аудитті – Қаржы министрлігінің хатшылығы жүргізеді. Ішкі мемлекеттік аудитті әрбір ведомствода ішкі аудит қызметтері жүргізеді.

Канада тиімділік аудитінің пионерлерінің бірі болып табылады және әлемде бірінші болып үкіметтің қаржы және экономикалық қызметінің заңдылығын ғана тексеру практикасынан бас тартты. Бас аудитор кеңсесі және Канада парламентінің төменгі палатасының Көпшілік шоттар комитеті заңнамалық аудиттің институционалды негізін жасай отырып, үкіметтік бағдарламалардың орындалу тиімділігіне және оның нәтижесінде мемлекеттік ресурстардың жұмсалыуына бақылауды жүзеге асырады.

Аудит нәтижелері депутаттарға Үкіметтің басқару және қаржы қызметінің тиімділік мәселелері бойынша жеке ұстанымдарын қалыптастыруға қажетті эмпирикалық негіздемелер береді.

Қаржы министрлігінің хатшылығы үкіметтік бағдарламаларды іске асырған кезде бюджет қаражатының жұмсалыуын бақылайды және мемлекеттік органдар, оның ішінде ішкі аудит қызметтерінің тиімділігіне бағалау жүргізеді.

Канадада мемлекеттік басқару жүйесінің оңды жағы мемлекеттік органдар қызметінің және бағдарламалық құжаттардың тиімділігіне толықтай бағалау жүргізу болып табылады.

Канадада федералдық және провинциялық деңгейде әрбір мемлекеттік органда ішкі аудит және бағалау қызметі жұмыс істейді.

Ішкі аудит пен бағалау қызметінің негізгі міндеті мемлекеттік органды ішкі басқару сапасын бағалау (бюджет қаражатын, персоналды, ақпараттық технологиялар және басқаларды басқару) және мемлекеттік орган қызметін жетілдіру бойынша ұсынымдарды тұжырымдауда.

Ресейде мемлекеттік аудиттің жоғарғы органы – Ресей Федерациясының Есеп палатасы (бұдан әрі – Есеп палатасы) болып табылады.

Есеп палатасы биліктің атқарушы тармағынан функционалды, ұйымдастырушылық және қаржылық тәуелсіздікпен қамтамасыз етілген.

Есеп палатасының негізгі функциялары:

1) федералдық бюджеттің атқарылуына жедел бақылауды ұйымдастыру және жүргізу;

2) федералдық бюджет, мемлекеттік бюджеттен тыс қорлар бюджет қаражатының мақсатты және тиімді пайдаланылуына бақылауды ұйымдастыру мен жүзеге асыру;

3) Ресей Федерациясының (бұдан әрі – РФ) әлеуметтік-экономикалық дамуының стратегиялық мақсаттарына жетудің іске асырылуы мен нәтижелілігі аудиті;

4) Есеп палатасы құзыреті шеңберінде, соның ішінде РФ әлеуметтік-экономикалық дамуының стратегиялық жоспарлау мақсаттары үшін федералдық және өзге ресурстарды қалыптастыру, басқару және билік ету тәртібінің РФ нормативтік құқықтық актілеріне сәйкестігі мен тиімділігін айқындау;

5) федералдық бюджет жобаларын, РФ заңдарын және өзге нормативтік актілерін, халықаралық шарттарын, федералдық бағдарламалар және федералдық бюджет пен қаржы мәселелерін қозғайтын басқа құжаттарын сараптау.

Есеп палатасы тоқсан сайын белгіленген нысан бойынша РФ Федералдық жиналысына федералдық бюджеттің атқарылу барысы туралы жедел есепті ұсынады.

Ішкі мемлекеттік бақылау мен аудиті РФ субъектілерінің және жергілікті атқарушы органдарының ішкі бақылау/аудит қызметтерін, атқарушы билік органдары жанындағы ішкі аудит/ішкі бақылау бөлімшелерін үйлестіре отырып, орталық деңгейде Қаржы министрлігінің Федералдық қаржы-бюджет қағдалау қызметімен жүзеге асырады.

Ішкі мемлекеттік қаржы аудитінің бөлімшелері ішкі стандарттарды және бюджетті қалыптастыру және атқару рәсімдерінің, бюджеттік есептілікті жасау және бюджеттік есепті жүргізу рәсімдерінің сақталуын әзірлеу мен бақылауды, сондай-ақ бюджет қаражатын пайдалану нәтижелілігін (тиімділігін және үнемділігін) арттыруға бағытталған шараларды даярлауды және ұйымдастыруды жүзеге асырады. Ішкі бақылау қызметтерін үйлестіру мен әдіснамалық қамтамасыз етуді РФ Қаржы министрлігі жүзеге асырады.

Жергілікті органдар арнайы құрылған бөлімшелер немесе сыртқы аудиторларды тарту арқылы ішкі аудитті жүргізеді.

Бұл ретте қазіргі кезде РФ-та тек сыртқы мемлекеттік аудит стандартталған.

Әлемдік тәжірибеде Жоғарғы қаржылық бақылау органының (бұдан әрі – ЖҚБО) мемлекеттік аудиторларының кәсібилігіне кепілдікті қамтамасыз етуге ерекше назар аударылады. Осы бағыттағы негізгі тәсіл, олардың зейнетақы жасына жеткенге дейін (мысалы Түркиядағыдай) осы лауазымды атқаруына кепілдігі түрінде іріктеу және мемлекеттік қызмет жөніндегі уәкілетті органмен келісу рәсімдерін алып тастау жолымен ЖҚБО мүшелерінің де, сол сияқты

оның қызметкерлерінің де тәуелсіздігін қамтамасыз ету және оларға ерекше мәртебе беру болып табылады.

Әлемдік тәжірибеде мемлекеттегі ішкі және сыртқы аудиттің түрлі құрауыштары барынша мүмкін дәрежеде: жекелегенде тәуелді емес, бірақ осыған ұқсас (бірыңғай) стандарттар бойынша жұмыс істейтін және қойған мақсаттарға қол жеткізу үшін бірыңғай жүйе ретінде жұмыс істеуі тиіс деп танылады. Кәсібиліктің жоғары дәрежесін және ішкі аудит қызметі жүргізген тексерудің жоғары сапасын анықтаған жағдайда, ЖҚБО ішкі аудит қызметінің жұмысына сүйене отырып, аудиторлық тексеру көлемін қысқартуы мүмкін.

2. Мемлекеттік аудитті енгізудің және мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесін дамытудың негізгі қағидаттары мен жалпы тәсілдері

Мемлекеттік аудиттің және мемлекеттік қаржылық бақылаудың негізгі қағидаттары:

1) тәуелсіздік – мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізу кезінде мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының тәуелсіздігіне қол сұғатын араласуға жол бермеу;

2) объективтілік – мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылауды Қазақстан Республикасы заңнамасына, аудит және бақылау стандарттарына қатаң сәйкес жүргізу, мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізу кезінде алаламау және турашылдық тәсілдерін қолдануы;

3) кәсіби құзыреттілік – мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдары қызметкерлерінің білікті және сапалы аудит пен бақылауды жүргізуін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін білім мен дағдының қажетті көлеміне ие болуы, сондай-ақ тексерілетін ұйым субъектісінің кәсіби борыш және әдептілік нормаларын ұстануы;

4) құпиялылық – мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының аудит пен бақылау барысында алатын немесе өздері жасайтын құжаттарды үшінші тұлғаларға беру не онда қамтылған мәліметтерді Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген жағдайларды қоспағанда, мемлекеттік органның бірінші басшысының келісімінсіз ауызша жариялау құқығынсыз сақтау жөніндегі міндеттемесі;

5) дәйектілік – мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау нәтижелерін бухгалтерлік, банктік және аудит пен бақылау объектісінің өзге де құжаттарымен растау;

6) ашықтық – мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау нәтижелерін баяндау анықтығы, мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының Қазақстан Республикасының Президентіне, Үкіметіне, тиісті мәслихаттарға, мемлекеттік орган басшыларына, жұртшылыққа есеп беруі;

7) жариялылық – құпиялылық, қызметтік, коммерциялық және заңмен қорғалатын өзге де құпияның режимін қамтамасыз етуді ескере отырып, мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау нәтижелерін жариялау;

8) аудит пен бақылау нәтижелерін өзара тану – мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдары бекітілген стандарттарды сақтаған кезде бір-бірінің мемлекеттік аудит нәтижелерін тануы.

Мемлекеттік аудитті енгізудің және мемлекеттік қаржылық бақылауды дамытудың жалпы тәсілдері

Мемлекеттік аудитті енгізу мемлекеттік қаржылық бақылаудың қолданыстағы жүйесін жоюды емес, енгізілетін мемлекеттік аудиттің жүйесіне оның үйлесімді енуін білдіруі тиіс.

Аудиттің бақылаудан ерекшелігі, аудиттің неғұрлым ескерту сипатында болуында.

Мемлекеттік қаржылық бақылау бұзушылықтарды анықтау және ден қою (әкімшілік іс қозғау, залалды қалпына келтіруге (жоюға) мәжбүрлеу, тәртіптік жауапкершілікке тарту, іс жүргізу шешімдерін қабылдау үшін материалдарды құқық қорғау органдарына беру) шараларын қолдануға бағытталатын болады, ал мемлекеттік аудит объектісінің қызметін жетілдіруге және тиімділігін арттыруға бағытталған басқаруды бағалау ретінде енгізілетін болады.

Осылайша, мемлекеттік аудит жүргізу кезінде аудит объектісінің қызметінде қолданыстағы заңнамадан ауытқулар анықталған жағдайда мемлекеттік қаржылық бақылаудың ден қою шарасын қабылдау түріндегі функциясы қолданылатын болады. Мемлекеттік қаржылық бақылау Есеп комитетінің, тексеру комиссияларының және ішкі аудит жөніндегі уәкілетті органның қызметінде қолданылатын болады.

Мемлекеттік аудит қандай да бір сәйкессіздіктерді жай баяндап қана қоймай, олардың себептерін, мемлекеттік қаржы ресурстарын үлкен қайтарыммен, тиімділікпен басқару, пайдалану резервтері мен әлеуетін анықтауы тиіс.

Мемлекеттік аудит мемлекеттік органдар және ұйымдардың қаржы ресурстарын басқару бойынша қызметінің сапасын бағалауға да мүмкіндік береді.

Тұтас алғанда мемлекеттік аудит экономиканың немесе оның жекелеген салаларын, мемлекеттік қаражат пен активтерді пайдалану және басқару тиімділігін арттыру үшін ұсынымдарды уақтылы әзірлеуге мүмкіндік беретін экономика және оның жекелеген салалары, мемлекеттік басқару салаларын дамытуда мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілері қызметін бағалауды көздейтін болады.

Мемлекеттік аудиттің мәні мемлекеттік органдардың, олардың ведомстволық бағынысты ұйымдары мен квазимемлекеттік сектор

субъектілерінің қызметін функционалды талдау, стратегиялық мақсаттары мен міндеттерін, бағдарламалық құжаттарына қол жеткізгеннен соң іске асыру барысы мен тиімділігін, көрсетілетін мемлекеттік қызметтердің сапасын бағалау, сондай-ақ кадр, қаржы, табиғи және өзге де ресурстарды басқару, басқару процестерін, оның ішінде заманауи ақпараттық технологияларды пайдалана отырып оңтайландыру жөнінде қабылданатын шаралар болады.

Субъектіге байланысты мемлекеттік аудит сыртқы және ішкі аудитке бөлінеді.

Сыртқы мемлекеттік аудиттің негізгі міндеті халықтың өмір сүру жағдайларының сапасын және ұлттық қауіпсіздігінің серпінді өсімін қамтамасыз ету үшін ұлттық ресурстарды (қаржы, табиғи, өндірістік, еңбек, ақпараттық) тиімді пайдалануды талдау (бағалау, тексеру) болады.

Ішкі мемлекеттік аудиттің міндеті мемлекеттік органның стратегиялық және бағдарламалық құжаттарында көзделген тікелей және түпкілікті нәтижелерге қол жеткізуі, мемлекеттік органдардың қызметін ұйымдастырудың ішкі процестері, оның ішінде оларға бекітілген функцияларды орындау, көрсетілетін қызметтер сапасының тиімділігін талдау (бағалау, тексеру) болады.

Сыртқы мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың субъектілері Есеп комитеті мен тексеру комиссиялары болады.

Есеп комитеті, осылайша атқарушы биліктің де, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің де, сол сияқты мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының да жұмысына баға бере отырып, Қазақстан Республикасы Үкіметінің республикалық бюджеттің атқарылуы туралы есебіне өзінің қорытындысын бюджет қаражатын пайдалану тиімділігі мен негізділігінің аудиті үшін құрал ретінде, сондай-ақ сыртқы мемлекеттік аудит органдары қызметтерінің нәтижелері туралы есепті Қазақстан Республикасының Президенті мен Парламентіне ұсынатын болады. Есеп комитетінің жұмыс әдістеріндегі негізгі орынды стратегиялық және бағдарламалық құжаттардың орындалмауынан келіп шыққан себеп-салдарлық факторларды зерделеу мен талдау алатын болады.

Бюджет жобасын алдын ала бағалауды қоспағанда, өңірлердегі тексеру комиссияларының аудиторлық (бақылау, сараптау-талдамалық) функциялары Есеп комитетінің функцияларына сәйкес келеді.

Мемлекеттік ішкі аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау субъектілері ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган және орталық мемлекеттік органдар мен облыстардың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың әкімдерінің аппараттарындағы ІАҚ болады.

Ішкі аудит жөніндегі уәкілетті органның қызметі Қазақстан Республикасының Үкіметін бюджеттің атқарылуы, мемлекеттік органдардың және ІАҚ жұмысының тиімділігін бағалау бойынша объективті және сенімді ақпаратпен қамтамасыз етуді, мемлекеттік органдарға тек ішкі аудит қызметтерінен сапасыз ақпарат алған жағдайларда ғана не Қазақстан

Республикасы Үкіметінің тапсырмасы бойынша шығып тексерулер жүргізуді қамтиды.

ІАҚ объективті бағалау мен ұсынымдар беру бөлігінде мемлекеттік органның бірінші басшысына бағынатын болуы тиіс және стандарттар мен регламенттерді сақтау бойынша сапалы есептілік ұсыну бөлігінде мемлекеттік аудит жөніндегі уәкілетті органға есеп беретін болуы тиіс.

Ішкі мемлекеттік аудит бірінші кезекте мемлекеттік органдардың өздерінде шоғырлануы және ІАҚ жүргізілуі, мемлекеттік аудит (мемлекеттік қаржылық бақылау) үшін тұрақты сипатта және база болып табылуы тиіс.

Мемлекеттік органдарда сырттан келіп тексеруді ІАҚ-тың аудиторлық есебі болмаған немесе ол бекітілген стандарттарға сәйкес келмеген жағдайларда, ІАҚ қызметкерлерінің лауазымына сәйкестігі туралы ұсыну енгізу құқығымен ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган жүргізуі тиіс.

Мемлекеттік аудит қаржылық есептілік аудитін, сәйкестік аудитін және тиімділік аудитін қамтитын болады.

Қаржылық есептілік аудиті аудит объектісінің қаржылық есептілігі мен есеп жүйесін зерделеу және талдауды көздейді, бұл аудиторға қаржылық есептіліктің заңнама талаптарына және бухгалтерлік стандарттарға сәйкестігі туралы пікірін білдіруге мүмкіндік береді.

Сәйкестік аудиті аудит объектісінің заңнаманы, оның ішінде өзінің қызметін регламенттейтін құқықтық актілерді сақтауын бағалауды қамтиды.

Тиімділік аудиті аудит объектісінің қызметін үнемділігі, өнімділігі және нәтижелілігі тұрғысынан зерделеуді және талдауды пайымдайтын болады. Бұл ретте тиімділік аудиті қолданыстағы жетілдірілген мемлекеттік органдардың қызметі тиімділігін бағалауға негізделген болады.

Қаржылық есептілік аудиті

Есеп комитетінің осы бағыттағы негізгі функциясы республикалық бюджеттің шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жүргізу болады. Есеп комитеті аудит ауқымында шектелмей, шоғырландырылған қаржылық есептілік құрамына кіретін бюджеттік бағдарламалардың әкімшілері мен мемлекеттік мекемелердің қаржылық есептіліктеріне қатысты қосымша аудиторлық рәсімдер жүргізуге құқылы болады. Бұл ретте ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган мен ІАҚ жүргізген аудиттің нәтижелері ескерілуі тиіс.

Есеп комитетінің функцияларына ішкі аудит жөніндегі уәкілетті органның, мемлекеттік органдардың ішкі аудит қызметтерінің ТБЖ-сін және олардың аудитті мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің тиімділігін арттыру, адами, уақыт және басқа да ресурстарды оңтайлы пайдалану мақсатында жүргізуін үйлестіру де кіреді.

Ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган жүргізген аудиттің нәтижелері болмаған не аудит қағидалары мен стандарттарына сәйкес жүргізілмеген

жағдайда Есеп комитеті мемлекеттік органның қаржылық есептілік аудитін жүргізеді.

Ішкі аудит жөніндегі уәкілетті органның негізгі функциялары:

1) орталық және жергілікті мемлекеттік органдардың қаржылық есептілік аудитін;

2) ІАҚ ішкі мемлекеттік аудит стандарттарының сақталуын тексеру.

ІАҚ мемлекеттік аудит жүйесінде базалық деңгей болып табыла отырып, мынадай функцияларды:

1) ведомстволық бағынысты мемлекеттік мекемелердің аудитін;

2) мемлекеттік органның және оған ведомстволық бағынысты ұйымдардың қаржылық есептілік аудитін жүргізуге қатысуды;

3) бірінші басшы және/немесе бас бухгалтер ауысқан кезде орталық мемлекеттік органдарға ведомстволық бағынысты ұйымдардың (мекемелердің) аудитін жүргізуді жүзеге асыратын болады.

Сәйкестік аудиті

Есеп комитетінің негізгі функциялары мыналар:

1) Қазақстан Республикасының Президентіне және Парламентіне республикалық бюджеттің атқарылуы туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің жылдық есебіне қорытынды ұсына отырып, республикалық бюджеттің аудитін (тексеру) жүргізу;

2) барлық бағыттар бойынша сәйкестікті бақылау;

3) мемлекеттік және мемлекет кепілдік берген борышты қалыптастыру және басқару аудиті;

4) Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының қаражатын қалыптастыру және пайдалану аудиті;

5) мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерінің тауарларды, жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді сатып алуды жоспарлау негізділігінің, іске асырудың және жүзеге асыру тиімділігінің, тауарларды, жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді сатып алуға бөлінген (жұмсалған) ұлттық қаржы ресурстарының мөлшері мен сатып алынған тауарлардың, жұмыстардың, қызметтердің нарықтық құнының арасындағы айырмашылықты бағалауды қоса алғанда баға белгілеу тәртібінің аудиті;

6) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің барлық органдарында мемлекеттік аудит стандарттарының сақталуын бақылау болады.

Есеп комитетіне мемлекеттік қаржылық бақылаудың бюджетке өтеуге (қалпына келтіруге) мәжбүрлеу, кінәлі адамдарды тәртіптік жауапкершілікке тарту туралы нұсқамалар енгізу, сондай-ақ істі сот тәртібінде қарай отырып, әкімшілік іс қозғау жөніндегі функциялары да берілетін болады.

Бұдан басқа, Есеп комитетінің республикалық бюджеттің жобасын Қазақстан Республикасының Парламентіне енгізгенге дейін шығыстардың

негізгі бағыттары бойынша ұсынымдық сипатта болатын алдын-ала бағалау жүргізуі көзделеді.

Есеп комитеті Қазақстан Республикасының Президентін, Парламентін және жұртшылықты бөлінген бюджет қаражатын пайдаланудың заңдылығы, үнемділігі мен тиімділігі туралы сенімді ақпаратпен қамтамасыз етуі тиіс.

Ішкі аудит жөніндегі уәкілетті органға Қазақстан Республикасының Үкіметі резервін пайдалануды, жобалардың қымбаттауы, мемлекеттік мүлік, мемлекеттік сатып алу, бухгалтерлік есеп және аудиторлық қызмет саласындағы заңнаманың сақталуы бөлігінде сәйкестігін, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Үкіметінің жекелеген тапсырмалары бойынша бақылау (тексеру) бекітілген.

Ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган ІАҚ есепті ақпаратының аудитін, ІАҚ аудиті стандарттарының сақталуын, Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің ақпараттық жүйелері деректерінің мониторингі нәтижелері бойынша тексеруді де жүзеге асыратын болады.

Мемлекеттік органдарда бұзушылықтар анықталған жағдайда ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы заңнамасына сәйкес әкімшілік іс қозғау, бюджетке өтеуге (қалпына келтіруге) мәжбүрлеу, мемлекеттік сатып алу қорытындыларын жою жөнінде талап қою жұмысы және шарттарды жарамсыз деп тану түріндегі мемлекеттік қаржылық бақылауды жүзеге асыратын болады.

Бұл ретте ТБЖ және қысқартылған, шектелген сәйкестік аудиті негізіндегі қызметіне екпін бере отырып, ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган тарапынан тексерулердің жоспарлы болуына жол бермейді.

ІАҚ мемлекеттік органда және оның ведомстволық бағынысты ұйымдары мен мекемелерінде сәйкестік аудитін жүргізетін болады. Бұзушылықтар анықталған жағдайда ІАҚ мемлекеттік қаржылық бақылау жүргізу үшін материалдарды ішкі аудит жөніндегі уәкілетті органға жіберуге тиіс.

Тиімділік аудиті

Есеп комитетінің негізгі функциялары:

1) мемлекеттің бюджет қаражаты мен активтерін тиімді пайдалану бөлігінде мемлекеттік органдардың қызметі, мемлекеттік стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды іске асыру тиімділігінің аудиті. Сонымен қатар Есеп комитеті Қазақстан Республикасы Президентінің тапсырмалары бойынша барлық бағыттар бойынша мемлекеттік стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды іске асыру тиімділігінің аудитін жүргізуі мүмкін.

2) ұлттық холдингтер мен компаниялардың, мемлекеттік кәсіпорындардың және мемлекеттің қатысуы бар басқа да заңды тұлғалардың қызметтерінің тиімділігін талдау болады.

Ішкі аудит жөніндегі уәкілетті органға, оның ішінде мынадай: Қазақстан Республикасы Президентінің, Президенті Әкімшілігінің және Үкіметінің актілері мен тапсырмаларын орындау; бюджет қаражатын басқару; мемлекеттік қызметтер көрсету; персоналды басқару; ақпараттық технологияларды қолдану; құқықтық қамтамасыз ету бағыттары бойынша Жыл сайынғы бағалау жүйесі шеңберінде жүргізілетін талдау негізінде Қазақстан Республикасы Үкіметінің құрылымына кіретін мемлекеттік органдар қызметтерінің кешенді аудиті бекітілетін болады. Бұдан басқа, ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган ІАҚ қызметінің тиімділігіне бағалау жүргізетін болады.

ІАҚ мемлекеттік органда және оның ведомстволық бағынысты ұйымдары мен мекемелерінде олардың қызметінің барлық бағыттары бойынша тиімділік аудитін жүргізетін болады.

Бұдан басқа, ІАҚ:

1) мемлекеттік органда және оның ведомстволық бағынысты ұйымдары мен мекемелерінде олардың қызметінің барлық бағыттары бойынша ішкі басқару сапасы мен тәуекелдерін бағалауды;

2) бюджет шығыстарымен өзара байланыста мемлекеттік органның стратегиялық жоспарының және аумақтарды дамыту бағдарламаларының мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізуді талдауды (мониторинг, бақылау және бағалау);

3) анықталған кемшіліктерді жою, мемлекеттік орган қызметін жетілдіру бойынша ұсынымдарды әзірлеуді жүзеге асыратын болады.

Тиімділік аудиті тікелей объектідегі тексерулерді барынша азайта отырып, ТБЖ негізінде көбірек талдамалық қызметті пайымдауы тиіс.

Есеп комитеті және ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган жүргізетін тиімділік аудитінің нәтижелері Қазақстан Республикасы Президенті айқындайтын мемлекеттік орган жүргізетін мемлекеттік органдардың стратегиялық және бағдарламалық құжаттарын, сондай-ақ қызметтерін бағалау кезінде пайдаланылатын болады.

Мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылауды әдіснамалық қамтамасыз ету

Мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізу мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың халықаралық стандарттар талаптарына сәйкес келетін стандарттары, қағидалары, рәсімдері, біліктілік талаптары және басқару қағидаттары негізінде жүзеге асырылуы тиіс.

Мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың жалпы стандарттарын – Қазақстан Республикасы Президентінің бекітуі ұсынылады.

Сыртқы мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізудің рәсімдік стандарттары мен қағидаларын әзірлеу, бекіту мен жетілдіруді, сондай-ақ тексеру комиссияларының қызметін әдіснамалық үйлестіруді Есеп комитеті жүзеге асыратын болады.

Өз кезегінде, ішкі мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізудің рәсімдік стандарттары мен қағидаларын әзірлеу мен жетілдіруді, сондай-ақ ІАҚ қызметін әдіснамалық үйлестіруді ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган жүзеге асыратын болады.

Жүргізілетін мемлекеттік аудиттің нәтижелерін өзара тану үшін ішкі аудит бойынша уәкілетті орган әзірлеген ішкі аудит жөніндегі регламенттеуші қағидалар, стандарттар мен рәсімдерді Есеп комитетімен келіскеннен кейін бекіту ұсынылады.

Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының өзара іс-қимыл жасауы

Мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өзара іс-қимыл жасауы мынадай негізде құрылуы тиіс:

- 1) мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау материалдарының бірыңғай базасын құру;
- 2) бірыңғай қағидалар мен тәсілдерге негізделген ТБЖ құру;
- 3) сыртқы мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының тексерулері жөнінде құқықтық статистика органдарының ақпараттық жүйесі арқылы хабарлау;
- 4) аудиторлық есептерді өзара тану.

Мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өзара нақты іс-қимыл жасауын орнықтыру мемлекеттік аудит жүйесінің әрбір мемлекеттік басқару органының барлық қызметі мен бағыттарын бағалауды жүзеге асыруға ауысуы үшін, көрсетілетін мемлекеттік қызметтерінің нәтижелілігін және оларға қоғамның сенімі мен қанағаттануы деңгейін арттыру бойынша ұсыныстарды тұжырымдау үшін тұғырнама болады.

Сыртқы және ішкі аудиторлар Қазақстан Республикасының заңнамасы мен аудит стандарттарын бұзған жағдайда олардың жауапкершілігі көзделетін болады.

ІАҚ аудит стандарттарын сақтамаған жағдайда ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган қайта тексерудің тиісті рәсімдерін жүргізуі мүмкін.

Бұл ретте ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган, «Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қоспағанда, басқа лауазымды тұлғалардың және мемлекеттік органдардың сұрау салуы бойынша бақылау іс-шараларын жүргізу мен мамандар бөлуге және бірлескен тексерулер жүргізуге тыйым салуды заңнамалық деңгейде енгізуі қажет. Құқық қорғау

органдары бюджет және іс жүргізу заңнамасының нормаларына сәйкес тәуелсіз сарапшылар мен мамандарды тартуы тиіс.

Кадрлық қамтамасыз ету

Халықаралық талаптарға жауап беретін мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының қызметкерлерін даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыру жүйесі құрылатын болады.

Мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының қызметкерлеріне жүктелген функцияларды іске асыруға қойылатын талаптар мен жауапкершілік күшейтілетін болады, сыртқы аудиторлар үшін басқарудың атқарушы органдарынан және ішкі аудиторлар үшін басқа мемлекеттік органдар мен құрылымдық бөлімшелерден тәуелсіздігін білдіретін мәртебе беріледі.

Барлық мемлекеттік аудиторларды кезең-кезеңімен мемлекеттік қызметшілердің жеке санатына шығару туралы мәселе қарастырылатын болады.

Сондай-ақ кейіннен оны растау жүйесімен мемлекеттік аудиторларды тәуелсіз сертификаттау енгізілетін болады.

Сертификаттаудың негізгі мақсаты – қазіргі мемлекеттік аудиторлардың халықаралық стандарттарға және қазіргі заман болмысының талаптарына сәйкес біліктілігін растау болып табылады.

Сертификаттауды жұмысының алқалық қағидаты бар (судьяларға іріктеу жүргізуге ұқсас) Ұлттық комиссия жүзеге асыратын болады. Комиссия құрамына Есеп комитетінің, ішкі аудит жөніндегі уәкілетті органның, тексеру комиссияларының өкілдері және басқалар кіретін болады.

Бұл ретте ішкі бақылау жөніндегі уәкілетті органның (ҚБК) бар аумақтық бөлімшелерін оңтайландырғаннан кейін ішкі аудит жөніндегі уәкілетті органның аумақтық бөлімшелері құрылатын болады.

Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдарына қолданыстағы функцияларды сақтай отырып және кейіннен оларды күшейтіп, сондай-ақ кадрлық нығайта отырып, сыртқы мемлекеттік аудит функциялары берілетін болады.

Тұжырымдаманы іске асыру құралдары

Осы Тұжырымдаманың ережелері жаңа заңнамалық және өзге нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу арқылы, сондай-ақ қолданыстағы заңнамалық және өзге нормативтік құқықтық актілерді жетілдіру жолымен іске асырылатын болады.

3. Тұжырымдаманы іске асыру көзделетін нормативтік құқықтық актілердің тізбесі

Осы Тұжырымдаманы іске асыру кезеңінде мынадай нормативтік құқықтық актілер арқылы міндеттерге қол жеткізу пайымдалады:

1) «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» 2001 жылғы 30 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Кодексі;

2) Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 желтоқсандағы Бюджет кодексі;

3) «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» 2008 жылғы 10 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Кодексі (Салық кодексі);

4) «Аудиторлық қызмет туралы» 1998 жылғы 20 қарашадағы Қазақстан Республикасының Заңы;

5) «Мемлекеттік қызмет туралы» 1999 жылғы 23 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы;

6) «Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» 2001 жылғы 23 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Заңы;

7) «Мемлекеттік сатып алу туралы» 2007 жылғы 21 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы;

8) «Мемлекеттік мүлік туралы» 2011 жылғы 1 наурыздағы Қазақстан Республикасының Заңы;

9) «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы;

10) «Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті туралы ережені бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2002 жылғы 5 тамыздағы № 917 Жарлығы;

11) «Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 7 сәуірдегі № 788 Жарлығы;

12) «Орталық мемлекеттік органдар мен облыстардың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органдары қызметінің тиімділігін жыл сайынғы бағалау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 19 наурыздағы № 954 Жарлығы;

13) Есеп комитетінің нормативтік құқықтық актілері және Қазақстан Республикасының өзге заңнамалық актілері.

Қазақстан Республикасының
Президенті
ЖАРЛЫҚ

Президент
Республики Казахстан
УКАЗ

Подлежит опубликованию
в Собрании актов Президента и
Правительства Республики Казахстан

**Об утверждении Концепции внедрения государственного аудита
в Республике Казахстан**

В соответствии с Указом Президента Республики Казахстан от 18 декабря 2012 года № 449 «О мерах по реализации Послания Главы государства народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» **ПОСТАНОВЛЯЮ:**

1. Утвердить прилагаемую Концепцию внедрения государственного аудита в Республике Казахстан.
2. Контроль за исполнением настоящего Указа возложить на Администрацию Президента Республики Казахстан.
3. Настоящий Указ вводится в действие со дня подписания.

**Президент
Республики Казахстан**

Н. Назарбаев

Астана, Акорда, 3 сентября 2013 года

№ 634

УТВЕРЖДЕНА
Указом Президента
Республики Казахстан
от 3 сентября 2013 года
№ 634

КОНЦЕПЦИЯ внедрения государственного аудита в Республике Казахстан

Содержание

Введение

1. Видение внедрения государственного аудита и развития государственного финансового контроля в Республике Казахстан.
2. Основные принципы и общие подходы внедрения государственного аудита и развития государственного финансового контроля.
3. Перечень нормативных правовых актов, посредством которых предполагается реализация Концепции.

Введение

Концепция внедрения государственного аудита в Республике Казахстан (далее – Концепция) разработана в соответствии с Посланием Президента Республики Казахстан народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства», в котором отмечалось: «Нам нужно создать комплексную систему государственного аудита на основе самого передового мирового опыта».

Развитие казахстанского общества и возникающие перед государственным аппаратом обязательства нового формата требуют функционирования сильной системы государственного управления.

В решении этих вопросов возрастает роль государственного финансового контроля как неотъемлемой части государственного управления. Однако действующая в стране система государственного финансового контроля является «однобокой» и нацелена лишь на выявление случаев неэффективного использования бюджетных средств и финансовых нарушений. Между тем, необходимо внедрение такого института, который даст оценку существующей системе управления и определит направления по ее дальнейшему эффективному развитию.

В международной практике такую роль выполняет государственный аудит.

В целом, государственный аудит для Казахстана видится как целостная и независимая оценка эффективности деятельности объектов аудита,

охватывающая не только финансовые вопросы, но и все направления их деятельности с представлением действенных рекомендаций на основе выявленных недостатков и предложений по управлению рисками.

Настоящая Концепция определяет видение и основные подходы к поэтапному реформированию государственного финансового контроля и внедрению государственного аудита с дальнейшим расширением его функциональных направлений. При этом функции государственного финансового контроля будут реализованы при выявлении нарушений законодательства в деятельности аудируемого объекта, требующих устранения последствий и привлечения к ответственности.

1. Видение внедрения государственного аудита и развития государственного финансового контроля в Республике Казахстан

Анализ текущей ситуации

С момента обретения независимости в Казахстане сформирована система государственного финансового контроля, направленная на выявление нарушений и принятие мер реагирования.

В принятом в 2004 году Бюджетном кодексе Республики Казахстан впервые были определены основы организации финансового контроля с выделением комплексного, тематического и встречного контроля.

Наравне с контролем на соответствие и контролем финансовой отчетности стали проводить контроль эффективности, результативности, целесообразности и обоснованности.

На законодательном уровне были определены полномочия Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета (далее – Счетный комитет), ревизионных комиссий маслихатов, центральных и местных уполномоченных органов по внутреннему контролю.

Впервые в центральных государственных органах были созданы службы внутреннего контроля, организационно и функционально независимые от других структурных подразделений государственного органа.

В 2008 году система государственного финансового контроля была усовершенствована, местные уполномоченные органы по внутреннему контролю были упразднены и созданы службы внутреннего контроля при акиматах городов Астаны, Алматы и областей.

Был утвержден классификатор нарушений, выявляемых на объектах государственного финансового контроля.

При органах внешнего государственного финансового контроля стали функционировать координационные советы по рассмотрению правоприменительной практики в сфере внешнего государственного финансового контроля, вопросов соблюдения стандартов внешнего государственного финансового контроля.

Однако действующая система государственного финансового контроля нацелена лишь на выявление неэффективного использования бюджетных средств и нарушений постфактум, что не соответствует требованиям повышения эффективности государственного управления.

К настоящему времени сложилась, с одной стороны, излишне разветвленная, а с другой стороны, недостаточно мобильная система органов государственного финансового контроля.

Отсутствует комплексная оценка эффективности деятельности государственных органов, охватывающая все сферы и направления их деятельности. В целом, это отражается на возможности органов государственного финансового контроля своевременно и качественно представлять рекомендации по совершенствованию организации деятельности администраторов бюджетных программ, выявлять и предупреждать нарушения, оперативно внедрять новые направления контрольной деятельности государства в сфере управления финансами.

В контрольной деятельности государства отсутствуют целостность и системность, в результате отдельные элементы экономической системы подвергаются контролю неоднократно, другие – остаются вне контроля. В частности, недостаточно осуществляется контроль большинства государственных финансовых институтов, а именно: акционерных обществ, крупных компаний и других. Контрольными мероприятиями внешних органов государственного финансового контроля в 2011 году охвачено 40,7% государственного бюджета, с учетом предыдущих периодов, в 2012 году – 41,4% соответственно.

В отчетах органов государственного финансового контроля главный упор делается на раскрытие информации о нарушениях, нецелевом и неэффективном использовании бюджетных средств и не содержится информация о характере нарушений и причинах неэффективности использования бюджетных средств.

Отсутствуют признаки улучшения уровня финансовой дисциплины и эффективной организации деятельности по управлению государственными средствами и активами. По данным Комитета финансового контроля Министерства финансов Республики Казахстан (далее – КФК), выявленные нарушения по государственному бюджету составили в 2010 году 230 миллиардов тенге, в 2011 году – 208 миллиардов тенге, а в 2012 году – 333 миллиарда тенге.

Отсутствие единой методологии, планирования государственного финансового контроля, нерациональное использование трудовых и иных ресурсов органов государственного финансового контроля также не способствуют эффективному функционированию действующей системы.

Неэффективен имеющийся механизм взаимодействия органов государственного финансового контроля.

Функции и полномочия государственных органов, осуществляющих внешний и внутренний контроль, законодательно не разграничены, что

приводит к усилению элементов дублирования их деятельности и снижает эффективность всей системы государственного финансового контроля. Основная деятельность КФК на 77% поглощает направления работы Счетного комитета, ревизионных комиссий – на 87,5%.

Треть всех проводимых КФК контрольных мероприятий приходится на проверки, осуществляемые по запросам и постановлениям правоохранительных органов. В результате один и тот же объект подвергается проверке всеми органами государственного финансового контроля, а некоторые – не проверяются.

Недостаточно понимается и используется потенциал служб внутреннего контроля и аудита. Службы внутреннего аудита созданы не во всех государственных органах, а созданные функционируют как в виде самостоятельных служб, так и в составе определенного структурного подразделения, а в отдельных случаях – и в форме единой службы внутреннего контроля и аудита. При этом их деятельность недостаточно координируется.

Отмечается дефицит квалифицированных кадров и низкий уровень теоретической и практической профессиональной подготовки кадров системы государственного финансового контроля, что усугубляется при переходе общественного сектора на международные стандарты финансовой отчетности.

Отсутствует система сертификации аудиторов в сфере государственного финансового контроля, что снижает качество их работы.

Не внедрена единая информационная база по финансовым нарушениям и результатам проведенных контрольных мероприятий.

Отсутствуют единые подходы по функционированию систем управления рисками (далее – СУР).

Полноценное внедрение государственного аудита может явиться одним из важных направлений в совершенствовании контроля государственных средств, а также одним из наиболее действенных инструментов достижения поставленных стратегических целей и задач.

Цели, задачи, периоды реализации и ожидаемые результаты от реализации Концепции

Целью Концепции является определение основных направлений и концептуальных подходов к внедрению государственного аудита и дальнейшее развитие действующей системы государственного финансового контроля.

Целью государственного аудита является повышение эффективности управления и использования государственных средств, активов государства и квазигосударственного сектора на основе оценки, проверки деятельности государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора в развитии экономики или отдельных ее отраслей. При этом государственный финансовый контроль будет направлен на устранение совершенных нарушений объектами аудита и принятие мер реагирования.

Система государственного аудита, в том числе финансового контроля, должна обеспечивать Президента, Парламент, Правительство Республики Казахстан и общественность объективной и достоверной информацией об использовании выделенных бюджетных средств и активов государства в соответствии с принципами законности, экономичности и результативности, а также эффективности деятельности государственных органов.

Для достижения указанных целей предусматривается решение следующих задач:

- 1) формирование законодательной базы, регламентирующей виды, субъекты и объекты государственного аудита;
- 2) подготовка соответствующей международным стандартам методологической основы проведения государственного аудита и развитие нормативно-правовой базы государственного финансового контроля;
- 3) совершенствование системы государственного финансового контроля и внедрение государственного аудита за эффективным использованием государственных средств и активов как инструментов государственного управления;
- 4) формирование сбалансированной структуры органов государственного аудита и государственного финансового контроля с учетом четкого разграничения их полномочий и эффективного взаимодействия;
- 5) создание отвечающей международным требованиям системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации работников органов государственного аудита и государственного финансового контроля;
- 6) создание интегрированной информационной системы государственного аудита и государственного финансового контроля;
- 7) внедрение системы сертификации государственных аудиторов.

Периоды реализации

Внедрение государственного аудита и развитие государственного финансового контроля будут осуществляться поэтапно.

Первый этап (2013-2014 годы) – создание законодательной и методологической базы государственного аудита, соответствующей руководящим принципам Лимской декларации и международным стандартам аудита (стандартам внутреннего аудита Института внутренних аудиторов, международным стандартам аудита Международной федерации бухгалтеров, международным стандартам Международной организации высших органов финансового контроля), а также совершенствование законодательной и методологической базы действующей системы государственного финансового контроля.

На данном этапе планируются:

- 1) разработка проекта Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» с определением понятия государственного

аудита и государственного финансового контроля, их принципов, типов, видов, субъектов, объектов, функций, механизмов и инструментов;

2) определение полномочий органов государственного аудита и государственного финансового контроля;

3) разработка и утверждение стандартов внешнего и внутреннего государственного аудита и государственного финансового контроля с учетом требований международных стандартов;

4) разработка квалификационных требований для внешних государственных аудиторов;

5) разработка типовых положений о службах внутреннего аудита (далее – СВА), квалификационных требований к внутренним государственным аудиторам, правил, руководства по проведению внутреннего государственного аудита;

6) разработка СУР на основе единых принципов и подходов;

7) пересмотр в дальнейшем функций органов государственного аудита и государственного финансового контроля с акцентом их деятельности на основе СУР и усиления аналитической составляющей;

8) регламентация порядка взаимодействия органов государственного аудита и государственного финансового контроля;

9) создание эффективной системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров;

10) разработка Счетным комитетом информационной системы единой базы данных по государственному аудиту и государственному финансовому контролю для оптимизации управленческих процессов при проведении государственного аудита и государственного финансового контроля;

11) усиление методологической координации ревизионных комиссий со стороны Счетного комитета.

Второй этап (2015-2017 годы) – становление системы государственного аудита.

На данном этапе планируются:

1) создание уполномоченного Правительством Республики Казахстан органа по внутреннему государственному аудиту (далее – уполномоченный орган по внутреннему аудиту);

2) наделение органов внешнего государственного финансового контроля функциями внешнего государственного аудита;

3) интегрирование единой информационной системы органов государственного аудита и государственного финансового контроля с системой «электронного правительства» и информационными базами других государственных органов;

4) создание СВА в центральных государственных органах и аппаратах акимов городов Астаны, Алматы и областей;

5) внедрение системы сертификации государственных аудиторов.

С 2018 года все органы государственного аудита и государственного финансового контроля будут функционировать в соответствии со стандартами государственного аудита. Государственный аудит и государственный финансовый контроль должен стать полноценным и действенным институтом государства и общественности.

Ожидаемые результаты реализации Концепции будут способствовать:

- 1) построению целостной системы государственного аудита и государственного финансового контроля;
- 2) повышению эффективности деятельности государственных органов в достижении поставленных перед ними задач;
- 3) повышению прозрачности использования бюджетных средств и управления государственными активами;
- 4) своевременному и оперативному предупреждению финансовых нарушений и устранению факторов, способствующих совершению коррупционных правонарушений;
- 5) противодействию теневой экономике;
- 6) предоставлению Президенту, Парламенту и Правительству Республики Казахстан, общественности комплексной и объективной оценки исполнения консолидированного бюджета, управления государственным имуществом и активами квазигосударственного сектора.

Обзор мирового опыта

Реформирование государственного управления во многих странах привело к преобразованию государственного финансового контроля в государственный аудит.

Государственный аудит в первую очередь отличается от государственного финансового контроля тем, что акцент смещается с аудита соответствия на аудит эффективности использования государственных финансовых ресурсов и государственной собственности.

Появление аудита эффективности как нового вида контроля было впервые зафиксировано в Лимской декларации руководящих принципов контроля, принятой Конгрессом ИНТОСАИ (Международной организации высших органов финансового контроля) в 1977 году.

Согласно стандартам аудита ИНТОСАИ в государственный аудит входят такие понятия, как «аудит соответствия» и «аудит эффективности».

Аудит соответствия включает в себя традиционный финансовый аудит, а также аудит систем внутреннего контроля.

Аудит эффективности – система независимой оценки деятельности государственного и квазигосударственного сектора по использованию материальных и финансовых ресурсов.

Хорошим примером в области правового регулирования структуры внешнего и внутреннего государственного аудита и государственного

финансового контроля является **опыт Франции** – страны со схожей по структуре унитарной президентско-парламентской республикой и нормативным правом.

Во Франции особенностями внешнего аудита являются неограниченные контрольные полномочия Суда счетов Франции, образованного в 1807 году, независимость которого гарантирована Конституцией страны. Структура Суда счетов Франции формируется им самостоятельно, количество служащих не лимитировано, обеспечена его организационная и финансовая независимость.

Суд счетов Франции ежегодно готовит заключение к отчету Правительства по исполнению бюджета, представляет его в Парламент с учетом проведенного контроля на соответствие и аудита эффективности. Для подготовки заключения взаимодействует с региональными судами счетов и органами внутреннего государственного аудита.

С 2011 года законодательно регламентирована обязанность региональных судов счетов взаимодействовать с Судом счетов Франции. В случае отказа Суд счетов Франции правомочен осуществлять свои функции самостоятельно на всей территории Франции без ограничений.

Система внутреннего государственного контроля (аудита) Франции включает в себя:

- 1) три генеральные инспекции по финансам, здравоохранению и социальным вопросам, администрированию силового блока;
- 2) Национальную миссию (орган) по аудиту при департаменте по бюджету в структуре Министерства финансов, экономики и промышленности;
- 3) службы внутреннего аудита в каждом министерстве и агентстве (бюджетной организации);
- 4) МАСИ (Миссия по аудиту и контролю).

Аудит всех финансовых услуг на территории Франции осуществляется созданной в 1797 году Генеральной инспекцией по финансам при Министерстве финансов, экономики и промышленности.

Функциональными направлениями Национальной миссии по аудиту являются финансовый аудит всех министерств (80%) и аудит эффективности (20%).

Национальная миссия осуществляет формирование единого плана национального аудита для всех министерств на основании СУР, контроль на соответствие внутренних аудиторов стандартам Национальной миссии по аудиту.

Основными задачами службы внутреннего аудита являются: аудит (контроль) в сфере профессиональной деятельности структуры, в которой он создан, аудит на соответствие и аудит эффективности внутри своей структуры.

Службы внутреннего аудита созданы во всех государственных органах и внутри департаментов министерств, в том числе в местных органах самоуправления.

МАСИ Министерства финансов, экономики и промышленности (в других министерствах имеются аналогичные структуры) – постоянно действующий консультативно-совещательный орган. Его функциональными направлениями являются: оценка способности министерства представить полный отчет по процедурам всей деятельности министерства; формирование и управление рисками; составление плана действий для снижения рисков; определение методологии и контроль за ее исполнением департаментами; дача поручений департаментам о проведении в пределах компетенции контроля на соответствие с обобщением результатов.

В Канаде контроль эффективности расходования федерального бюджета со стороны народа осуществляется членами Парламента.

Правительство ежегодно представляет в Палату общин (Комитет финансового контроля) проект бюджета и отчет о его выполнении за предыдущий год.

В Канаде осуществляются два вида государственного аудита в зависимости от субъекта аудита: внешний и внутренний.

Внешний государственный аудит проводит Офис Генерального аудитора Канады, предварительный и текущий – Секретариат Министерства финансов. Внутренний государственный аудит проводится службами внутреннего аудита в каждом ведомстве.

Канада является одним из пионеров внедрения аудита эффективности и одной из первых в мире отказалась от практики проверки только законности финансовой и экономической деятельности правительства. Офис Генерального аудитора и Комитет публичных счетов нижней палаты канадского Парламента, составляя институциональную основу законодательного аудита, осуществляют контроль за эффективностью выполнения правительственных программ и, как следствие, расходования государственных ресурсов.

Результаты аудита дают депутатам необходимые эмпирические основания для формирования собственной позиции по вопросам эффективности управленческой и финансовой деятельности Правительства.

Секретариат Министерства финансов контролирует расходование бюджетных средств при реализации правительственных программ и проводит оценку эффективности деятельности государственных органов, в том числе служб внутреннего аудита.

Положительной стороной системы государственного управления в Канаде является проведение полноценной оценки эффективности деятельности государственных органов и программных документов.

В Канаде в каждом государственном органе на федеральном и провинциальном уровнях функционируют службы внутреннего аудита и оценки.

Основная задача службы внутреннего аудита и оценки заключается в оценке качества внутреннего управления государственного органа (управление бюджетными средствами, персоналом, информационными технологиями и

другое) и выработке рекомендаций по совершенствованию деятельности государственного органа.

В **России** высшим органом государственного аудита является Счетная палата Российской Федерации (далее – Счетная палата).

Счетная палата обеспечена функциональной, организационной и финансовой независимостью от исполнительной ветви власти.

Основными функциями Счетной палаты являются:

1) организация и проведение оперативного контроля за исполнением федерального бюджета;

2) организация и осуществление контроля за целевым и эффективным использованием средств федерального бюджета, бюджетов государственных внебюджетных фондов;

3) аудит реализуемости и результативности достижения стратегических целей социально-экономического развития Российской Федерации (далее – РФ);

4) определение эффективности и соответствия нормативным правовым актам РФ порядка формирования, управления и распоряжения федеральными и иными ресурсами в пределах компетенции Счетной палаты, в том числе для целей стратегического планирования социально-экономического развития РФ;

5) экспертиза проектов федерального бюджета, законов и иных нормативных правовых актов, международных договоров РФ, федеральных программ и иных документов, затрагивающих вопросы федерального бюджета и финансов.

Счетная палата ежеквартально по установленной форме представляет Федеральному Собранию РФ оперативный отчет о ходе исполнения федерального бюджета.

Внутренний государственный контроль и аудит осуществляются Федеральной службой финансово-бюджетного надзора Министерства финансов на центральном уровне с координацией служб внутреннего контроля/аудита субъектов РФ и местных исполнительных органов, подразделений внутреннего аудита/внутреннего контроля при органах исполнительной власти.

Подразделения внутреннего государственного финансового аудита осуществляют разработку и контроль за соблюдением внутренних стандартов и процедур составления и исполнения бюджета, составления бюджетной отчетности и ведения бюджетного учета, а также подготовку и организацию осуществления мер, направленных на повышение результативности (эффективности и экономичности) использования бюджетных средств. Координацию и методологическое обеспечение служб внутреннего контроля осуществляет Министерство финансов РФ.

Местные органы осуществляют внутренний аудит через специально созданные подразделения либо привлекают внешних аудиторов.

При этом в настоящее время в РФ стандартизирован только внешний государственный аудит.

Особое внимание в мировой практике придается обеспечению гарантий профессионализма государственных аудиторов Высшего органа финансового контроля (далее – ВОФК). Основным подходом в данном направлении является обеспечение независимости как членов ВОФК в виде гарантии на занятие данной должности до достижения ими пенсионного возраста (как, например, в Турции), так и его работников, путем исключения процедур отбора и согласования с уполномоченным органом по государственной службе и приданию им особого статуса.

В мировой практике признается, что различные компоненты внутреннего и внешнего аудита в государстве должны работать как единая система в максимально возможной степени: независимые в отдельности, но работающие по аналогичным (единым) стандартам и для достижения поставленных целей. В случае выявления высокой степени профессионализма и качества проведенной службой внутреннего аудита проверки, ВОФК может сократить объем аудиторской проверки, полагаясь на работу службы внутреннего аудита.

2. Основные принципы и общие подходы внедрения государственного аудита и развития государственного финансового контроля

Основные принципы государственного аудита и государственного финансового контроля:

1) независимость – недопущение вмешательства, посягающего на независимость органов государственного аудита и государственного финансового контроля при проведении государственного аудита и государственного финансового контроля;

2) объективность – проведение государственного аудита и государственного финансового контроля строго в соответствии с законодательством Республики Казахстан, стандартами аудита и контроля, применение органами государственного аудита и государственного финансового контроля непредвзятого и беспристрастного подхода при проведении государственного аудита и государственного финансового контроля;

3) профессиональная компетентность – обладание работниками органов государственного аудита и государственного финансового контроля необходимым объемом знаний и навыков, позволяющих обеспечивать проведение квалифицированного и качественного аудита и контроля, а также следование профессиональному долгу и этическим нормам проверяемого субъекта организации;

4) конфиденциальность – обязательство органов государственного аудита и государственного финансового контроля по сохранности документов, получаемых или составляемых ими в ходе аудита и контроля, без права передачи их третьим лицам либо устного разглашения содержащихся в них сведений без согласия первого руководителя государственного органа, за

исключением случаев, предусмотренных законодательством Республики Казахстан;

5) достоверность – подтверждение результатов государственного аудита и государственного финансового контроля бухгалтерскими, банковскими и иными документами объекта аудита и контроля;

6) прозрачность – ясность изложения результатов государственного аудита и государственного финансового контроля, подотчетность органов государственного аудита и государственного финансового контроля Президенту, Правительству Республики Казахстан, соответствующим маслихатам, руководителям государственных органов, общественности;

7) гласность – публикация результатов государственного аудита и государственного финансового контроля с учетом обеспечения режима секретности, служебной, коммерческой или иной охраняемой законом тайны;

8) взаимное признание результатов – признание органами государственного аудита и государственного финансового контроля результатов государственного аудита друг друга при условии соблюдения утвержденных стандартов.

Общие подходы внедрения государственного аудита и развития государственного финансового контроля

Внедрение государственного аудита должно означать не искоренение действующего государственного финансового контроля, а его гармонизацию с государственным аудитом.

Отличие аудита от контроля заключается в том, что аудит носит больше предупредительный характер.

Государственный финансовый контроль будет направлен на выявление нарушений и принятие мер реагирования (возбуждение административного производства, понуждение к восстановлению (устранению) ущерба, привлечение к дисциплинарной ответственности, передаче материалов в правоохранительные органы для принятия процессуальных решений), а государственный аудит будет введен в качестве оценки управления, направленной на совершенствование и повышение эффективности деятельности объекта аудита.

Таким образом, при проведении государственного аудита в случае выявления отклонений в деятельности объекта аудита от действующего законодательства будут применяться функции государственного финансового контроля в виде принятия мер реагирования. Государственный финансовый контроль будет применяться в деятельности Счетного комитета, ревизионных комиссий и уполномоченного органа по внутреннему аудиту.

Государственный аудит должен не просто констатировать те или иные несоответствия, а выявлять причины, резервы и потенциал использования,

управления государственными финансовыми ресурсами с большей отдачей, эффективностью.

Государственный аудит позволит также оценить качество деятельности государственных органов и организаций по управлению финансовыми ресурсами.

В целом государственный аудит будет предполагать оценку деятельности государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора в развитии экономики или отдельных ее отраслей, сфер государственного управления, позволяющую своевременно выработать рекомендации для повышения эффективности управления и использования государственных средств и активов.

Предметом государственного аудита будут функциональный анализ деятельности государственных органов, их подведомственных организаций и субъектов квазигосударственного сектора, проверка хода и оценка эффективности реализации стратегических целей и задач, программных документов по их достижению, качество оказываемых государственных услуг, а также управление кадровыми, финансовыми, природными и иными ресурсами, принимаемые меры по оптимизации управленческих процессов, в том числе с использованием современных информационных технологий.

В зависимости от субъекта государственный аудит подразделяется на внешний и внутренний.

Основной задачей внешнего государственного аудита будет анализ (оценка, проверка) эффективного использования национальных ресурсов (финансовых, природных, производственных, трудовых, информационных) для обеспечения динамичного роста качества жизненных условий населения и национальной безопасности страны.

Задачей внутреннего государственного аудита станет анализ (оценка, проверка) достижения государственным органом прямых и конечных результатов, предусмотренных в стратегических и программных документах, эффективности внутренних процессов организации деятельности государственных органов, в том числе исполнения закрепленных за ними функций, качества оказываемых услуг.

Субъектами внешнего государственного аудита и государственного финансового контроля будут выступать Счетный комитет и ревизионные комиссии.

Счетный комитет, как инструмент для аудита эффективного и обоснованного использования бюджетных средств будет представлять Президенту и Парламенту Республики Казахстан свое заключение к отчету Правительства Республики Казахстан об исполнении республиканского бюджета, а также отчет о результатах деятельности органов внешнего государственного аудита, тем самым оценивая работу как исполнительной власти, субъектов квазигосударственного сектора, так и органов государственного аудита и государственного финансового контроля. Основное

место в методах работы Счетного комитета будут занимать изучение и анализ причинно-следственных факторов, исходя из неисполнения стратегических и программных документов.

Аудиторские (контрольные, экспертно-аналитические) функции ревизионных комиссий в регионах будут идентичны Счетному комитету, за исключением предварительной оценки проекта бюджета.

Субъектами внутреннего государственного аудита и государственного финансового контроля станут уполномоченный орган по внутреннему аудиту и СВА в центральных государственных органах и аппаратах акимов областей, города республиканского значения, столицы.

Деятельность уполномоченного органа по внутреннему аудиту будет заключаться в обеспечении Правительства Республики Казахстан объективной и достоверной информацией по исполнению бюджета, оценке эффективности деятельности государственных органов и СВА, проведении проверки с выходом в государственные органы только в случаях получения некачественной информации от служб внутреннего аудита либо по поручению Правительства Республики Казахстан.

СВА должны иметь подчиненность первому руководителю государственного органа в части предоставления объективной оценки и рекомендаций и подотчетность уполномоченному органу по внутреннему аудиту в части предоставления качественной отчетности по соблюдению стандартов и регламентов.

Внутренний государственный аудит в первую очередь должен быть сконцентрирован на самих государственных органах и проводиться СВА, носить постоянный характер и являться базой для государственного аудита (государственного финансового контроля).

Внешние проверки в государственных органах должны проводиться уполномоченным органом по внутреннему аудиту в случаях отсутствия или несоответствия аудиторского отчета СВА утвержденным стандартам, с правом внесения представлений о соответствии занимаемой должности сотрудниками СВА.

Государственный аудит будет включать аудит финансовой отчетности, аудит соответствия и аудит эффективности.

Аудит финансовой отчетности будет предполагать изучение и анализ финансовой отчетности и учетной системы объекта аудита, позволяющие аудитору выразить мнение о соответствии финансовой отчетности требованиям законодательства и бухгалтерских стандартов.

Аудит соответствия заключается в проверке соблюдения объектом аудита законодательства, в том числе правовых актов, регламентирующих его деятельность при исполнении возложенных на него задач, функций по использованию и управлению финансовыми, материальными, трудовыми и иными государственными ресурсами.

Аудит эффективности будет предполагать изучение и анализ деятельности объекта аудита на предмет экономичности, продуктивности и результативности. При этом аудит эффективности будет основан на усовершенствованной действующей оценке эффективности деятельности государственных органов.

Аудит финансовой отчетности

Основной функцией Счетного комитета в данном направлении будет проведение аудита консолидированной финансовой отчетности республиканского бюджета. Счетный комитет, не ограничиваясь в масштабах аудита, вправе проводить дополнительные аудиторские процедуры в отношении финансовой отчетности администраторов бюджетных программ и государственных учреждений, входящих в состав консолидированной финансовой отчетности. При этом должны учитываться результаты аудита, проведенного уполномоченным органом по внутреннему аудиту и СВА.

Также в функции Счетного комитета войдут координация СУР уполномоченного органа по внутреннему аудиту, служб внутреннего аудита государственных органов и проведения ими аудита в целях повышения эффективности системы государственного аудита и государственного финансового контроля, оптимального использования человеческих, временных и других ресурсов.

В случае отсутствия результатов аудита, проведенного уполномоченным органом по внутреннему аудиту, либо проведения аудита не в соответствии с правилами и стандартами, Счетным комитетом проводится аудит финансовой отчетности государственного органа.

Основными функциями уполномоченного органа по внутреннему аудиту будут:

- 1) аудит финансовой отчетности центральных и местных государственных органов;
- 2) проверка соблюдения стандартов внутреннего государственного аудита СВА.

СВА, являясь базовым уровнем в системе государственного аудита, будут осуществлять следующие функции:

- 1) аудит финансовой отчетности подведомственных государственных учреждений;
- 2) участие в проведении аудита финансовой отчетности государственного органа и подведомственных ему организаций;
- 3) аудит подведомственных центральным государственным органам организаций (учреждений) при смене первого руководителя и/или главного бухгалтера.

Аудит соответствия

Основными функциями Счетного комитета будут:

- 1) аудит (проверка) республиканского бюджета с представлением Президенту и Парламенту Республики Казахстан заключения к годовому отчету Правительства Республики Казахстан об исполнении республиканского бюджета;
- 2) контроль соответствия по всем направлениям;
- 3) аудит формирования и управления государственным и гарантированным государством долгом;
- 4) аудит формирования и использования средств Национального фонда Республики Казахстан;
- 5) аудит обоснованности планирования, реализуемости и эффективности осуществления государственными органами и субъектами квазигосударственного сектора закупок товаров, работ, услуг, порядка ценообразования, включая оценку разницы между размером выделенных (затраченных) национальных финансовых ресурсов на приобретение товаров, работ, услуг и рыночной стоимостью приобретенных товаров, работ, услуг;
- 6) контроль за соблюдением стандартов государственного аудита всех органов системы государственного аудита и государственного финансового контроля.

Также Счетный комитет будет наделен функциями государственного финансового контроля по принуждению к возмещению (восстановлению) в бюджет, внесению представлений о привлечении виновных лиц к дисциплинарной ответственности, а также возбуждению административного производства с рассмотрением дел в судебном порядке.

Кроме того, будет предусмотрено проведение Счетным комитетом предварительной оценки проекта республиканского бюджета до внесения его в Парламент Республики Казахстан по основным направлениям расходов, которая будет носить рекомендательный характер.

Счетный комитет должен обеспечить Президента, Парламент Республики Казахстан и общественность достоверной информацией о законности, экономичности и эффективности использования выделенных бюджетных средств.

За уполномоченным органом по внутреннему аудиту будет закреплен аудит (проверка) соответствия в части использования резерва Правительства Республики Казахстан, удорожания проектов, соблюдения законодательства в области государственного имущества, государственных закупок, бухгалтерского учета и аудиторской деятельности, а также по отдельным поручениям Правительства Республики Казахстан.

Также уполномоченный орган по внутреннему аудиту будет осуществлять аудит отчетной информации СВА, проверку соблюдения

стандартов аудита СВА, проверку по результатам мониторинга данных информационных систем Министерства финансов Республики Казахстан.

В случае выявления нарушений в государственных органах уполномоченным органом по внутреннему аудиту будет осуществляться государственный финансовый контроль в виде возбуждения административного производства в соответствии с законодательством Республики Казахстан об административных правонарушениях, принуждения к возмещению (восстановлению) в бюджет, исковой работы по отмене итогов государственных закупок и признанию договоров недействительными.

При этом исключается плановость проверок со стороны уполномоченного органа по внутреннему аудиту с акцентом деятельности на основе СУР и усеченного, ограниченного аудита соответствия.

СВА будут проводить аудит соответствия в государственном органе и его подведомственных организациях и учреждениях. В случае выявления нарушений, СВА должны направлять материалы в уполномоченный орган по внутреннему аудиту для проведения государственного финансового контроля.

Аудит эффективности

Основными функциями Счетного комитета будут:

1) аудит эффективности деятельности государственных органов, реализации государственных стратегических и программных документов в части эффективного использования бюджетных средств и активов государства. В то же время по поручениям Президента Республики Казахстан Счетный комитет может проводить аудит эффективности реализации государственных стратегических и программных документов по всем направлениям;

2) анализ эффективности деятельности национальных холдингов и компаний, государственных предприятий и других юридических лиц с государственным участием.

За уполномоченным органом по внутреннему аудиту будет закреплён комплексный аудит деятельности государственных органов, входящих в структуру Правительства Республики Казахстан, в том числе на основе анализа, проводимого в рамках Системы ежегодной оценки по следующим направлениям: исполнение актов и поручений Президента, Администрации Президента и Правительства Республики Казахстан; управление бюджетными средствами; оказание государственных услуг; управление персоналом; применение информационных технологий; правовое обеспечение. Кроме того, уполномоченным органом по внутреннему аудиту будет проводиться оценка эффективности деятельности СВА.

СВА будут проводить аудит эффективности в государственном органе и его подведомственных организациях и учреждениях по всем направлениям их деятельности.

Кроме того, СВА будут осуществлять:

1) оценку качества и рисков внутреннего управления государственного органа и его подведомственных учреждений по всем направлениям их деятельности;

2) анализ достижения целей и задач стратегического плана государственного органа и программ развития территорий во взаимосвязи с бюджетными расходами (мониторинг, контроль и оценка);

3) выработку рекомендаций по устранению выявленных недостатков, совершенствованию деятельности государственного органа.

Аудит эффективности должен предполагать больше аналитическую деятельность на основе СУР с минимизацией проверок непосредственно на объекте.

Результаты аудита эффективности, проводимого Счетным комитетом и уполномоченным органом по внутреннему аудиту, будут использоваться при оценке стратегических и программных документов, а также деятельности государственных органов, которая будет проводиться государственным органом, определяемым Президентом Республики Казахстан.

Методологическое обеспечение государственного аудита и государственного финансового контроля

Проведение государственного аудита и государственного финансового контроля должно осуществляться на основе стандартов, правил, процедур, квалификационных требований и руководящих принципов государственного аудита и государственного финансового контроля, соответствующих требованиям международных стандартов.

Общие стандарты государственного аудита и государственного финансового контроля предлагается утверждать Президентом Республики Казахстан.

Разработка, утверждение и совершенствование процедурных стандартов и правил проведения внешнего государственного аудита и государственного финансового контроля, а также методологическая координация деятельности ревизионных комиссий будут осуществляться Счетным комитетом.

В свою очередь, разработка и совершенствование процедурных стандартов и правил проведения внутреннего государственного аудита и государственного финансового контроля, а также методологическая координация деятельности СВА будут осуществляться уполномоченным органом по внутреннему аудиту.

Для взаимного признания результатов проводимого государственного аудита разрабатываемые уполномоченным органом по внутреннему аудиту правила, регламентирующие стандарты и процедуры по внутреннему аудиту, предлагается утверждать после согласования со Счетным комитетом.

Взаимодействие органов государственного аудита и государственного финансового контроля

Взаимодействие органов государственного аудита и государственного финансового контроля должно строиться на основе:

- 1) создания единой базы материалов государственного аудита и государственного финансового контроля;
- 2) создания СУР, основанной на единых принципах и подходах;
- 3) информирования посредством информационной системы органов правовой статистики по проверкам органов внешнего государственного аудита и государственного финансового контроля;
- 4) взаимного признания аудиторских отчетов.

Четкое построение взаимодействия органов государственного аудита и государственного финансового контроля создаст платформу для перехода системы государственного аудита к осуществлению оценки всей деятельности и направлений каждого органа государственного управления, для выработки предложений по повышению их результативности и уровня доверия и удовлетворенности общества оказываемыми государственными услугами.

При нарушениях законодательства Республики Казахстан и стандартов аудита внешними и внутренними аудиторами будет предусмотрена их ответственность.

В случае несоблюдения стандартов аудита СВА уполномоченный орган по внутреннему аудиту может проводить соответствующие процедуры перепроверки.

При этом на законодательном уровне необходимо ввести запрет уполномоченному органу по внутреннему аудиту на проведение контрольных мероприятий и выделение специалистов по запросам других должностных лиц и государственных органов, за исключением обращений физических и юридических лиц в соответствии с Законом Республики Казахстан «О порядке рассмотрения обращений физических и юридических лиц», и проведение совместных проверок. Правоохранительные органы должны в соответствии с нормами бюджетного и процессуального законодательства привлекать независимых экспертов и специалистов.

Кадровое обеспечение

Будет создана отвечающая международным требованиям система подготовки и переподготовки, повышения квалификации работников органов государственного аудита и государственного финансового контроля.

К сотрудникам органов государственного аудита и государственного финансового контроля будут ужесточены требования и ответственность за реализацию возложенных на них функций, будет присвоен статус, означающий независимость от исполнительных органов управления для внешних аудиторов

и от других государственных органов и структурных подразделений – для внутренних аудиторов.

Будет рассмотрен вопрос о поэтапном выведении всех государственных аудиторов в отдельную категорию государственных служащих.

Также будет внедрена независимая сертификация государственных аудиторов с последующей системой ее подтверждения.

Основная цель сертификации – подтверждение квалификации действующих государственных аудиторов на соответствие международным стандартам и требованиям реалий современной жизни.

Сертификация будет осуществляться Национальной комиссией с коллегиальным принципом работы (по аналогии с проведением отбора судей). В состав комиссии будут входить представители Счетного комитета, уполномоченного органа по внутреннему аудиту, ревизионных комиссий и другие.

При этом после оптимизации действующих территориальных подразделений уполномоченного органа по внутреннему контролю (КФК) будут созданы территориальные подразделения уполномоченного органа по внутреннему аудиту.

Органы внешнего государственного финансового контроля будут наделены функциями органов внешнего государственного аудита с сохранением действующих функций и последующим их усилением, а также кадровым укреплением.

Инструменты реализации Концепции

Положения настоящей Концепции будут реализованы посредством разработки новых законодательных и иных нормативных правовых актов, а также путем совершенствования действующих законодательных и иных нормативных правовых актов.

3. Перечень нормативных правовых актов, посредством которых предполагается реализация Концепции

В период реализации данной Концепции достижение задач предполагается посредством следующих нормативных правовых актов:

- 1) Кодекс Республики Казахстан от 30 января 2001 года «Об административных правонарушениях»;
- 2) Бюджетный кодекс Республики Казахстан от 4 декабря 2008 года;
- 3) Кодекс Республики Казахстан от 10 декабря 2008 года «О налогах и других обязательных платежах в бюджет (Налоговый кодекс)»;
- 4) Закон Республики Казахстан от 20 ноября 1998 года «Об аудиторской деятельности»;

- 5) Закон Республики Казахстан от 23 июля 1999 года «О государственной службе»;
  - 6) Закон Республики Казахстан от 23 января 2001 года «О местном государственном управлении и самоуправлении в Республике Казахстан»;
  - 7) Закон Республики Казахстан от 21 июля 2007 года «О государственных закупках»;
  - 8) Закон Республики Казахстан от 1 марта 2011 года «О государственном имуществе»;
  - 9) Закон Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле»;
  - 10) Указ Президента Республики Казахстан от 5 августа 2002 года № 917 «Об утверждении Положения о Счетном комитете по контролю за исполнением республиканского бюджета»;
  - 11) Указ Президента Республики Казахстан от 7 апреля 2009 года № 788 «Об утверждении стандартов государственного финансового контроля»;
  - 12) Указ Президента Республики Казахстан от 19 марта 2010 года № 954 «О Системе ежегодной оценки эффективности деятельности центральных государственных и местных исполнительных органов областей, города республиканского значения, столицы»;
  - 13) нормативных правовых актов Счетного комитета и иных законодательных актов Республики Казахстан.
-